

УДК 339.9:332(430)

О. В. Уманський

РЕГІОНАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСИМЕТРІЇ ТА ПОШИРЕННЯ ПРАВОПОПУЛІЗМУ В НІМЕЧЧИНІ

Стаття присвячена впливу регіональних соціально-економічних асиметрій на поширення правопопулізму в Німеччині на прикладі електоральних уподобань партії «Альтернатива для Німеччини». Поділ між землями Східної та Західної Німеччини має прояв у регіональних асиметриях, які впливають на всі основні соціальні, міграційні та економічні показники. Для перевірки гіпотез застосовано методи кластерного та графічного аналізу. Результати емпіричного дослідження підтвердили гіпотези, по-перше, щодо прямого впливу суттєвих відмінностей соціально-економічного розвитку між західними та східними землями ФРН та проявами у суспільних відносинах, зокрема, щодо підтримки праворадикальних рухів. По-друге, щодо прямого зв'язку між насиллям, нетерпимістю та низькою толерантністю до інших культур та чисельністю голосів за право-популістську партію. Обґрунтовано доцільність продовження політики зниження регіональних асиметрій між економічним добробутом східних та західних земель Німеччини та активізацію саме в Східній Німеччині політики, спрямованої на формування толерантності та поваги до інших культур.

Ключові слова: Німеччина, міграційна криза, правопопулізм, регіональні соціально-економічні асиметрії.

DOI 10.34079/2226-2822-2021-11-22-51-58

Постановка проблеми. Специфіка Німеччини полягає в тому, що після Другої світової війни в країні існує досить табуоване ставлення до націоналізму і докладаються надзвичайні зусилля для збереження відкритості та толерантності. Для Західної Німеччини була характерна історично низька підтримка правих партій. Однак, після воз'єднання країни у 1990 р. ситуація з часом змінилась. У період 1990-2013 рр. правопопулісти та праворадикали не могли подолати виборчий бар'єр у 5% на федеральних виборах. У 2017 р. на виборах до Бундестагу створена у 2013 р. праворадикальна партія «Альтернатива для Німеччини» (далі – AfD) не тільки подолати виборчий бар'єр, але й показала третій результат в Німеччині з результатом у 12,6% голосів виборців (German state open data portal, 2017). Це актуалізувало завдання аналізу витоків такого електорального успіху в країні, яка має статус не тільки європейського, але й глобального економічного лідера.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Посилення правих рухів в Німеччині не залишилась поза увагою науковців. К. Арцгеймер провів кількісний аналіз Маніфесту про європейські вибори AfD 2013 р. (Arzheimer, 2015); Р. Шмітт-Бек аналізував причини, чому прихильники AfD обрали саме цю партію на федеральних виборах 2013 р. та на виборах до Європейського парламенту 2014 р. (Schmitt-Beck, 2017); Б. Шелленберг досліджував регіональні аспекти ультраправих акторів і субкультури в Німеччині (Schellenberg, 2013); М. Мінкенберг, описав і систематизував випадки ксенофобії, спричинені крайніми правими в Німеччині (Minkenberg, 2015). Разом з тим відсутні емпіричні дослідження впливу соціально-економічних факторів регіональних асиметрій на такі електоральні переваги, що у сукупності визначає актуальність та важливість даної наукової теми.

Метою статті є визначення впливу регіональних соціально-економічних асиметрій на поширення правопопулізму в Німеччині на прикладі електоральних уподобань партії «Альтернатива для Німеччини».

Результати наукового дослідження. Німеччина активно долучилась до вирішення проблем сирійських мігрантів і прийняла їх значну чисельність протягом європейської міграційної кризи 2015-2016 рр. Як раз у цей період спостерігається різке зростання чисельності прихильників право популістських рухів та партій, що позначилось зростанням питомої ваги голосів виборців за них на виборах до Бундестагу. Після воз'єднання Федеративної Республіки Німеччини (так званої Західної Німеччини) і Німецької Демократичної Республіки (так званої Східної Німеччини) виник значний розрив в економічних і соціальних параметрах розвитку адміністративних одиниць на території Німеччини, залежно від попередньої історичної приналежності, який триває досі.

Б. Шелленберг зазначає, що особливістю правих партій є успіх на виборах у слаборозвинених регіонах, зі слабкою інфраструктурою, високим рівнем безробіття та поганою демографічною ситуацією (Schellenberg, 2013, p.35). Це твердження цілком справджується результатами виборів у Німеччині, де в землях колишньої НДР (Саксонія, Бранденбург, Тюрингія, Саксонія-Ангальт і Мекленбург-Передня Померанія), що нині відноситься до Східної Німеччини більший успіх на виборах мали праворадикальні популістські партії. До 2013 р. ультраправі партії не мали успіху на національному рівні, зокрема через те, що землі Західної Німеччини залишалися для них непроникними. Однак на території Східної Німеччини успіх досягла ультранационалістична і навіть практично неонацистська Національно-демократична партія Німеччини, яка набрала майже 30% голосів у деяких муніципалітетах Мекленбурга-Передня Померанія. У Саксонії питома вага голосів за праворадикалів сягає майже 20 % (Schellenberg, 2013, p.38-42). Р. Шмітт-Бек зазначає, що на федеральних виборах у 2013 р. та виборах до Європарламенту в 2014 р. спостерігалася стійка тенденція до того, що виборці у Східній Німеччині були більш схильні голосувати за AfD (Schmitt-Beck, 2017). Ми припускаємо, що культурні та соціальні особливості окремих регіонів, які призводять до насильства щодо мігрантів, пов'язані з більшою підтримкою крайніх правих політичних сил. Це жодним чином не означає, що всі прихильники крайніх правих є жорстокими або підтримують таке насильство. Однак деякі дослідники, відзначають, що меншинства та соціокультурні середовища, які підтримують насильницькі дії, зазвичай представлені серед прихильників ультраправих. Такі групи, як правило, не залежать від ультраправих партій чи громадських рухів, члени яких можуть не підтримувати насильство (Minkenberg, 2015, p.13).

Високий рівень насильства щодо мігрантів може бути наслідком наявності в регіонах так званих «заборонених» зон. Б. Шелленберг визначає ці явища як ультраправі райони, які «встановилися в деяких німецьких муніципалітетах і містах, і гегемонія ультраправих може закріпитися на місцевому рівні» (Schellenberg, 2013, p.35). Ми припускаємо, що такий правий радикалізм і расистське насильство викликані тими самими соціальними та культурними проблемами, що й загальна підтримка крайніх правих політичних партій. Відповідно, загальний рівень насильства у федеральних землях свідчить про існування таких проблем і потенціалу підтримки на виборах правих популістів.

На основі викладеного вище нами сформульовано такі гіпотези: *Гіпотеза 1.* У сучасній Німеччині все ще існує поділ на західну та східну частини через історичні, економічні та соціальні особливості, що впливає на електоральні переваги. *Гіпотеза 2.* Насильство на ґрунті ксенофобії та нетерпимості до мігрантів у регіонах Німеччини корелює з підтримкою AfD.

Для перевірки гіпотези 1 нами було застосовано графічний та кластерний аналіз. Поділ голосів за партію AfD очевидний при порівнянні результатів голосування у розрізі приналежності земель до Західної чи Східної Німеччини. Бачимо суттєву кількісну диференціацію між ними. Так, якщо частка AfD в середньому по Німеччині сягає 12,6%, а в об'єднаному Берліні – 11,9%, то в землях Західної Німеччини коливається в межах від 7,8% в Гамбурзі до 12,3% в Баварії, тоді як в землях Східної Німеччини – в межах від 18,4% в Мекленбург-Передня Померанія до 26,7% в Саксонії (рис. 1).

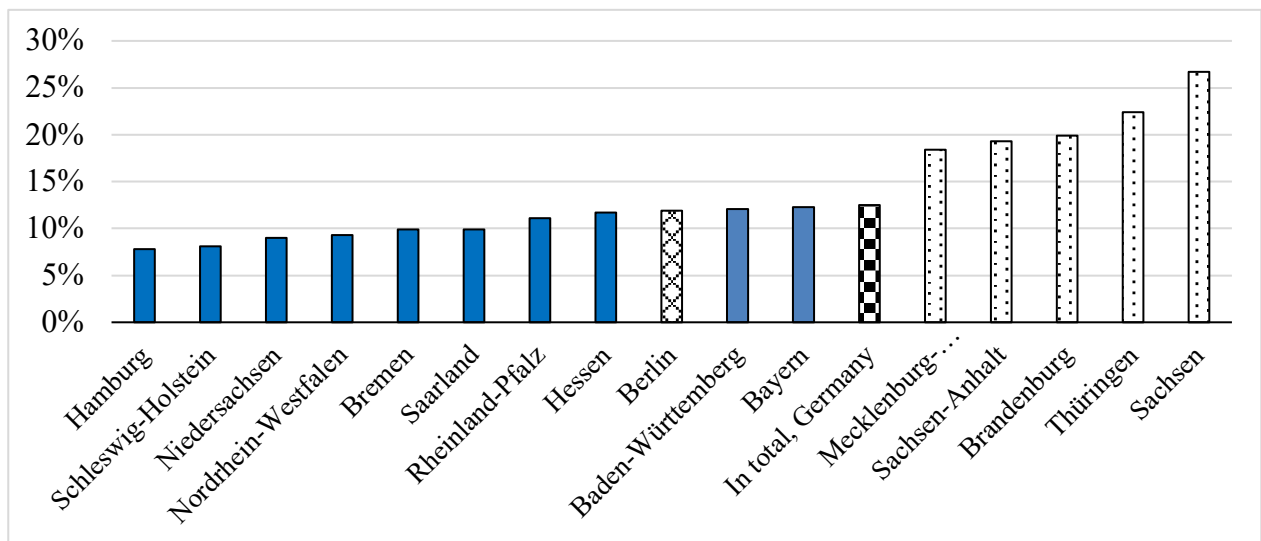

Рисунок 1. Результати голосування за AfD з розподілом колишніх земель Східної та Західної Німеччини на федеральних виборах 2017 р. до Бундестагу. Джерело: побудовано за (German state open data portal, 2017)

Таблиця 1

Стандартизовані дані в розрізі федеральних земель щодо впливу регіональної асиметрії на електоральні уподобання

Федеральна земля	«0»/«1»	(Y)	(x ₁)	(x ₂)	(x ₃)	(x ₄)	(x ₅)	(x ₆)	(x ₇)	(x ₈)
Баден-Вюртемберг	0	0,121	86,899	2601	12,86	318	21	3,8	44,886	11,9
Баварія	0	0,123	84,344	2609	15,52	558	30	3,5	45,81	12,1
Берлін	1	0,119	28,84	1656	5,05	250	15	9,8	38,032	19,4
Бранденбург	1	0,199	18,86	412	3,06	345	78	8	27,675	15,6
Бремен	0	0,099	8,947	299	0,96	13	1	10,5	49,57	22,6
Гамбург	0	0,078	18,168	697	2,53	43	5	7,1	64,567	14,9
Гессен	0	0,117	66 908	1663	7,36	106	12	5,3	44,804	15,1
Мекленбург-Передня Померанія	1	0,184	7,638	317	2,03	142	23	9,7	26,56	20,4

Нижня Саксонія	0	0,09	85,582	1418	9,32	295	19	6	36,164	16,7
Північний Рейн-Вестфалія	0	0,093	203,129	4708	21,21	487	26	7,7	38,645	17,8
Рейнланд - Пфальц	0	0,111	38,163	912	4,84	96	3	5,1	35,455	15,5
Саар	0	0,099	7,042	375	1,22	25	1	7,2	35,46	17,2
Саксонія	1	0,267	24 684	758	5,08	470	82	7,5	29,856	17,7
Саксонія-Ангальт	1	0,193	20,142	404	2,83	210	51	9,6	27,221	21,4
Шлезвіг-Гольштейн	0	0,081	29 976	664	3,4	217	36	6,3	32,342	15,1
Тюрингія	1	0,224	16 044	478	2,72	194	31	6,7	28,747	17,2
Всі землі разом		0,125	745,545	20047	100	3769	434	4,2	39,477	15,7

*Позначення належності земель до західних – «0», східних – «1»; (Y) – Виборча частка AfD; (x 1) – Прохання про надання притулку; (x 2) – Розпочато інтеграційні курси; (x 3) – Квоти на прийняття біженців,%; (x 4) – Напади на біженців; (x 5) – Поранені біженці; (x 6) – Рівень безробіття, %; (x 7) – ВВП на душу населення, євро; (x 8) – Рівень бідності, %.

Джерело: побудовано за даними (German state open data portal, 2017; Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016a; Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016c; Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016b; Amadeu Antonio Foundation and PRO ASYL, 2018; Brutto in lands produkt (BIP) je Einwohner nach Bundesländern im Jahr, 2017; Federal Employment Agency of Germany, 2018; Statistisches Bundesamt, 2016)

У результаті було виділено два чітко сформовані кластери та окрему групу з трьох земель поза цими кластерами (рис. 2). Кластер 1 (правий кластер на діаграмі) складається з семи колишніх земель Федеративної Республіки Німеччина: Шлезвіг-Гольштейн, Нижня Саксонія, Саар, Рейнланд-Пфальц, Гессен, Баварія, Баден-Вюртемберг. Кластер 2 складається з шести федеральних земель, усі вони були частинами Німецької Демократичної Республіки: Саксонія, Бранденбург, Тюрингія, Саксонія-Ангальт і Мекленбург-Передня Померанія та Берлін. На діаграмі також позначені три федеральні землі, які не належать до жодного з кластерів: Північний Рейн-Вестфалія, Гамбург і Бремен (рис. 2).

Усі три федеральні землі до воз'єднання країни відносились до Західній Німеччині. При цьому вони займають провідне соціально-економічне становище навіть щодо інших багатих земель колишньої Федеративної Республіки Німеччини. Це пояснюється лідируючими позиціями за основними показниками. Наприклад, Гамбург і Бремен посідають перше і друге місце в списку ВВП на душу населення з рівнем на 30% вищим, ніж у середньому по Німеччині, а Північний Рейн-Вестфалія згідно з політикою «Königsteiner Schlüssel» приймає п'яту частину від кількості усіх біженців, які прибули до Німеччини. Це більше, ніж кількість біженців, прийнятих землями колишньої Східної Німеччини разом узятими.

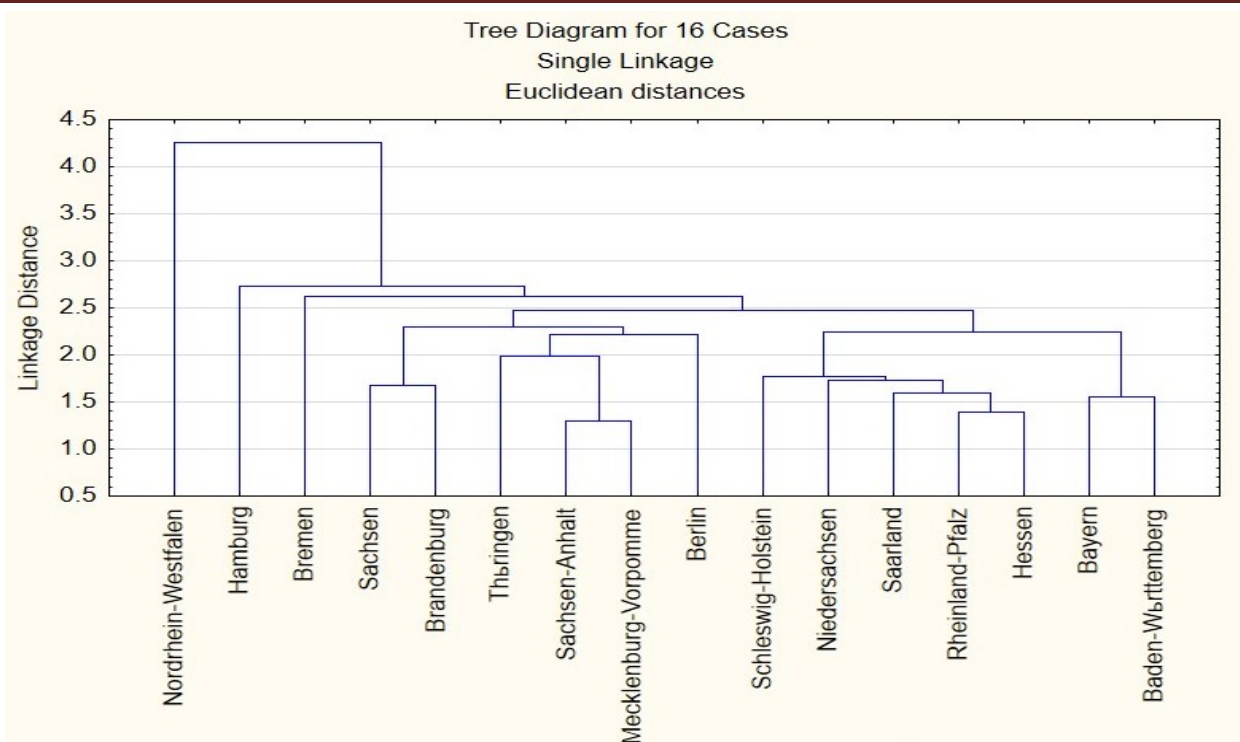

Рисунок 2. Кластери федеральних земель Німеччини за впливом регіональних соціально-економічних асиметрій на результати голосування за AfD на федеральних виборах 2017 р. до Бундестагу.

Джерело: власні розрахунки автора за даними табл. 1

Однак поділ між землями Східної та Західної Німеччини має прояв у регіональних асиметриях, які впливають не лише на електоральні переваги, а й на всі основні соціальні, міграційні та економічні показники.

Метод кластеризації k – середніх показує різницю між кластером 1 – Західна Німеччина та кластером 2 – Східна Німеччина за всіма обраними показниками ($Y, x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8$). Результати діаметрально протилежні (асиметричні).

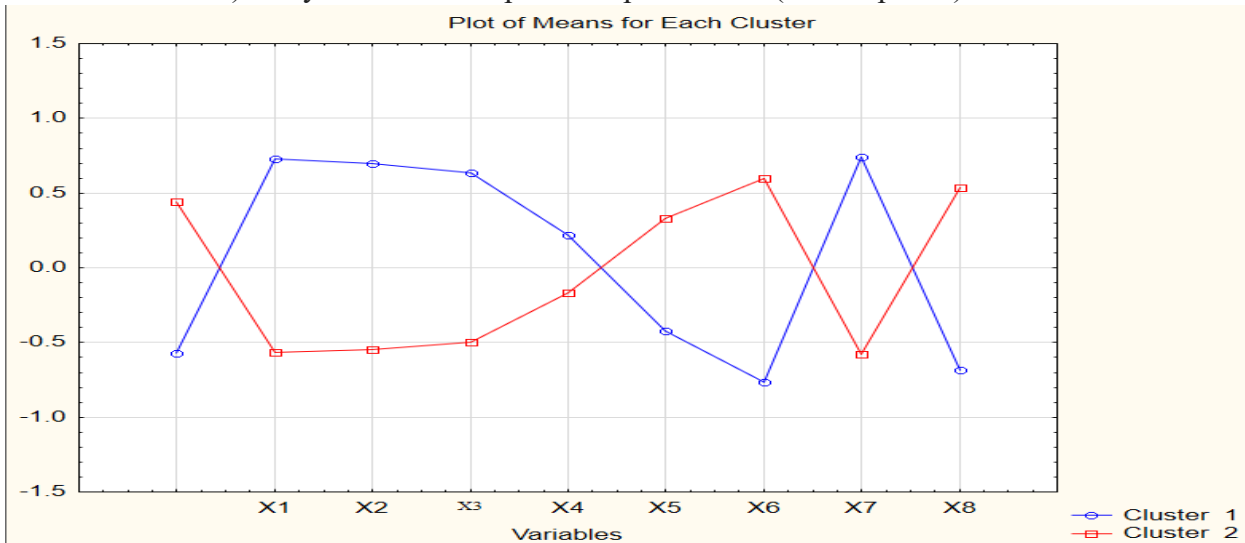

Рисунок 3. Кластеризація методом k –середніх щодо соціально-економічних факторів ($x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8$) та результатів голосування федеральних земель Німеччини за AfD на виборах 2017 р. до Бундестагу.

Джерело: власні розрахунки автора за даними табл. 1

Таким чином, результати кластерного аналізу підтвердили гіпотезу 1 щодо прямого впливу суттєвих відмінностей соціально-економічного розвитку між західними та східними землями ФРН та їхніми електоральними перевагами.

Для перевірки гіпотези 2 нами здійснено економетричне моделювання щодо зв'язку між насильством до мігрантів та голосами за правопопулістів. Прояв насильства нами ідентифіковано як зареєстровані поліцією випадки нападів на мігрантів-біженців у розрізі 16 федеральних земель. З метою кількісної оцінки впливу фактору розраховано для 16 спостережень однофакторне рівняння регресії (1):

$$Y = a_0 + a_4 x_4, \quad (1)$$

де Y (залежна змінна) – кількість голосів за AfD, а незалежна змінна x_4 – напади на біженців, a_0 – вільний член, a_4 – коефіцієнт рівняння.

Розрахунок регресійного рівняння здійснено в SPSS 17. За результатом розрахунку отримано модель (2):

$$Y = 0,036 + 0,001x_4, \quad (2)$$

В даній моделі $R = 0,817$, $R^2 = 0,668$ вказує, що отримані спостереження підтверджують модель на 66,8%. Коефіцієнт Дарбін-Уотсона 2,09 має значення близьке до 2, що свідчить про відсутність автокореляції залишків першого порядку. Значимість моделі 0,019. Таким чином, модель (2) адекватна та значима. Інтерпретація отриманої моделі полягає у тому, що при зростанні нападів на біженців на одиницю на 1 млн населення землі ФРН кількість виборців правопопулістської партії AfD зростає на 0,001, тобто на 0,1%, що становить 1000 голосів від загальної чисельності виборців станом на 2017 рік. Оскільки вільний член дорівнює 0,036, то це означає, що за відсутності нападів на біженців інші фактори обумовлюють зростання голосів за AfD на 0,036, або на 3,6%, що становить 36000 голосів від загальної чисельності виборців станом на 2017 рік. Таким чином, емпірична перевірка обох гіпотез підтвердила їх правильність.

Висновки та рекомендації. Результати емпіричного дослідження підтвердили гіпотези, по-перше, щодо прямого впливу регіональній соціально-економічних асиметрій між західними та східними землями ФРН на суспільні відносини, зокрема, щодо підтримки праворадикальних рухів. По-друге, підтверджено прямий зв'язок між насиллям, нетерпимістю та низькою толерантністю до інших культур та чисельністю голосів за право-популістську партію. Таким чином, обґрунтовано доцільність зниження регіональних асиметрій між економічним добробутом східних та західних земель Німеччини та активізацію політики саме в Східній Німеччині, спрямованої на формування толерантності та поваги до інших культур.

Бібліографічний список

- Amadeu Antonio Foundation and PRO ASYL, 2018. *Chronik flüchtlingsfeindlicher Vorfälle*, [online] Available at: <<https://www.mut-gegen-rechte-gewalt.de/service/chronik-vorfaelle>> [Accessed October 19, 2021].
- Arzheimer, K. (2015). The AfD: finally a successful right-wing populist Eurosceptic party for Germany? *West European Politics*, 38(3), 535-556.
- Bruttoinlandsprodukt (BIP) je Einwohner nach Bundesländern im Jahr, 2017. *Statista*. [online] Available at: <<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73061/umfrage/bundeslaender-im-vergleich---bruttoinlandsprodukt>> [Accessed 19 October 2021].
- Federal Employment Agency of Germany, 2018. *Unemployment rates – annual values 2017*. [online] Available at: <<https://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistische-Analysen/Analyse-in-Grafiken/Arbeitsmarkt-nach-Regionen/Arbeitsmarkt-nach-Regionen-Nav.html>> [Accessed 19 October 2021].

- Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016a. *Asylum Annual Statistics* [online] Available at: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infothek/Statistik/Asyl/201612-statistik-anlage-asyl-geschaeftsbericht.pdf?__blob=publicationFile> [Accessed October 19, 2021].
- Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016b. *BAMF in Numbers 2016: Asylum, Migration and Integration*. [online] Available at: <<https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Broschueren/bundesamt-in-zahlen-2016.html>> [Accessed 19 October 2021].
- Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016c. *Report on integration course annual statistics for 2016*. [online] Available at: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infothek/Statistik/Integration/2016/2016-integrationskursgeschaeftsstatistik-gesamt_bund.html> [Accessed 19 October 2021].
- German state open data portal, 2017. *Bundestagswahl 2017*. [online] Available at: <<https://www.govdata.de/web/guest/suchen/-/details/bundestagswahl-2017>> [Accessed October 19, 2021].
- Minkenberg M. Pattern, Process, Policies: Conceptualizing Radical Right Impact / ECPR General Conference, Montreal, 2015. Accessed December 5, 2018 at <http://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/37f31939-2ecb-4a71-9026-928ef890c1ed.pdf>. [Accessed October 19, 2021].
- Schellenberg, B., 2013. Right-Wing Extremism and Terrorism in Germany: Developments and Enabling Structures. In: R. Melzer, S. Serafin, eds. *Right-wing extremism in Europe: country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies*. Berlin : Friedrich-Ebert-Stiftung, Forum Berlin, pp. 35–73.
- Schmitt-Beck, R., 2017. The ‘alternative für Deutschland in the electorate’: Between single-issue and right-wing populist party. *German Politics*, 26(1), 124-148.
- Statistisches Bundesamt, 2016. Armutgefährdungsquoten nach Bundesländern 2016. *Institute for Work and Qualification of the University of Duisburg-Essen*. [online] Available at: <http://www.sozialpolitik-aktuell.de/tl_files/sozialpolitik-aktuell/Politikfelder/Einkommen-Armut/Datensammlung/PDF-Dateien/abbIII71.pdf> [Accessed 19 October 2021].

References

- Amadeu Antonio Foundation and PRO ASYL, 2018. *Chronik flüchtlingsfeindlicher Vorfälle*, [online] Available at: <<https://www.mut-gegen-rechte-gewalt.de/service/chronik-vorfaelle>> [Accessed October 19, 2021].
- Arzheimer, K. (2015). The AfD: finally a successful right-wing populist Eurosceptic party for Germany? *West European Politics*, 38(3), 535-556.
- Bruttoinlandsprodukt (BIP) je Einwohner nach Bundesländern im Jahr, 2017. *Statista*. [online] Available at: <<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73061/umfrage/bundeslaender-im-vergleich---bruttoinlandsprodukt>> [Accessed 19 October 2021].
- Federal Employment Agency of Germany, 2018. *Unemployment rates – annual values 2017*. [online] Available at: <<https://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistische-Analysen/Analyse-in-Grafiken/Arbeitsmarkt-nach-Regionen/Arbeitsmarkt-nach-Regionen-Nav.html>> [Accessed 19 October 2021].
- Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016a. *Asylum Annual Statistics* [online] Available at: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infothek/Statistik/Asyl/201612-statistik-anlage-asyl-geschaeftsbericht.pdf?__blob=publicationFile>

- [612-statistik-anlage-asyl-geschaeftsbericht.pdf?__blob=publicationFile>](#) [Accessed October 19, 2021].
- Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016b. *BAMF in Numbers 2016: Asylum, Migration and Integration*. [online] Available at: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Broschueren/bundesamt-in-zahlen-2016.html> [Accessed 19 October 2021].
- Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), 2016c. *Report on integration course annual statistics for 2016*. [online] Available at: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infothek/Statistik/Integration/2016/2016-integrationskursgeschaeftsstatistik-gesamt_bund.html [Accessed 19 October 2021].
- German state open data portal, 2017. *Bundestagswahl 2017*. [online] Available at: <https://www.govdata.de/web/guest/suchen/-/details/bundestagswahl-2017> [Accessed October 19, 2021].
- Minkenberg M. Pattern, Process, Policies: Conceptualizing Radical Right Impact / ECPR General Conference, Montreal, 2015. Accessed December 5, 2018 at <http://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/37f31939-2ecb-4a71-9026-928ef890c1ed.pdf>. [Accessed October 19, 2021].
- Schellenberg, B., 2013. Right-Wing Extremism and Terrorism in Germany: Developments and Enabling Structures. In: R. Melzer, S. Serafin, eds. *Right-wing extremism in Europe: country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies*. Berlin : Friedrich-Ebert-Stiftung, Forum Berlin, pp. 35–73.
- Schmitt-Beck, R., 2017. The ‘alternative für Deutschland in the electorate’: Between single-issue and right-wing populist party. *German Politics*, 26(1), 124-148.
- Statistisches Bundesamt, 2016. Armutgefährdungsquoten nach Bundesländern 2016. *Institute for Work and Qualification of the University of Duisburg-Essen*. [online] Available at: http://www.sozialpolitik-aktuell.de/tl_files/sozialpolitik-aktuell/Politikfelder/Einkommen-Armut/Datensammlung/PDF-Dateien/abbIII71.pdf [Accessed 19 October 2021].
- Стаття надійшла до редакції 19.10.2021

O.V. Umanskyi

REGIONAL SOCIO-ECONOMIC ASYMETRIES AND THE SPREAD OF RIGHT-WING POPULISM IN GERMANY

The article is devoted to the influence of regional socio-economic asymmetries on the spread of right-wing populism in Germany using the example of the electoral preferences of the Alternative for Germany party. The division between East and West Germany is manifested in regional asymmetries that affect all major social, migration and economic indicators. The methods of cluster and graphic analysis were used to test the hypotheses. The results of the empirical study confirmed the hypotheses, firstly, regarding the direct influence on the direct influence of significant differences in socio-economic development between the western and eastern states of Germany and on manifestations in social relations, in particular, regarding the support of right-wing radical movements. Secondly, regarding the direct connection between violence, intolerance and low tolerance for other cultures and the number of votes for the right-wing populist party. The expediency of reducing regional asymmetries between the economic well-being of the eastern and western lands of Germany and the activation of policies aimed at the formation of tolerance and respect for other cultures in Eastern Germany are substantiated.

Keywords: Germany, migration crisis, right-wing populism, regional socio-economic asymmetries.